„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после света

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Бранка“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«.
За Угарску: Србију Црну Гору
друге стране земље
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·— „
на четврт „ К 8·50 11·50 „

Појединих бројева стаје 12 потура

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Бранка“
налази се у кући А. Пајевића у Дунавској
улици бр. 56

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 50. У Новом Саду, у суботу 6. (19.) марта 1910. Година XXVI.

Из престонице.

У очи распуста сабора. — Пријатно и непријатно изненађење. — Сомборски збор и радикалске денунцијације. — Тисина улога и гроф Куен. — Изборна кампања и радикалско уздање у Тису. — Последња интерпелација у сабору о Луегеру. — Огорчење због појединости при Луегерову погребу.

⊙ **Будимпешта**, 4. марта 1910.

Сад већ нема шале! Ту је већ и кр. рескрипт, којим ће се распустити угарски сабор. Меланхоличан је то осећај код неких посланика. Многи уздише, као да не ће више видети сабора. А многи се још надао, да ће се ствар развући до 1. маја, кад ће моћи добити саборски кварт дневница. Па је жалостан и по који веровник, који је узаптио саборске дневнице.

Него најзначајнија појава је то, што се начинио читав преокрет у политичком положају. Мислило се, да ће мађарска независна странка под *Јуштом* отирати грофа Куена, и да се он не ће смети ни упуштати у изборе, а ако би се упустио, да му је пропаст сигурна, и да ће Јуштовци певајући победити при изборима. И заиста, и Куен и његова мала група приврженика били су из прва као утучени. У првој и другој саборској седници, кад је дошао Куен, независна странка под Јуштом страшно се разбацивала и лармала. Али кад се сабор одгодио, опазила се *велика промена*. Та промена била је повод, да се Јушт дао на пут, да по земљи на своју странку кортешује. Јатомице су прелазили из других странака у Куенову странку. Мађарска коалиција била се сасвим дискредитирала, а пошто је у њој била и независна Јуштова странка, то је и ова дискредитирана, а Кошутова странка готово да се показала нулифицирана. Па кад је гроф *Стеван Тиса* својим државничким значајним говорима стао *бомбардирати* независну странку, која је посејала раздор међу мађарски народ и краља, којем исти народ има толико да захвали, то је преокрет у политичком положају био тако велик, да су гроф Куен и његови приврженици били пријатно изненађени. У толико већма су *непријатно* били изненађени Јуштови приврженици. Наскоро се показало, да ће сви мандати у престоници пасти на Куенове привржанике. Стари „вајда“ Кароль *Етвеш*, па вођа мађарских демократа др. *Вижоњи* са чатавом својом странком стали су уз Куена. Према престоници су и у провинцији многе жупаније стале уз Куена. —

Радикалски барнумски збор са Јуштом у Сомбору показао је старо опсенарство радикала. Али да би загладили неуспех у Сомбору и да себе представе као виспрене „хазафије“ пред Мађарима, они лепо *денунцираше* Србе у Угарској, а денунцираше и Србе у Хрватској. Протураше у „Magyarország“, Јуштов орган, да су Срби, који нису с радикалима, са Политом, који је непријатељ отаџбине и који хоће да раздроби Угарску на швајцарске кантоне. Међутим је др. Полит више пута изјавио и у сабору и изван сабора, да он никад није помишљао на кантоне, него на реорганизацију жупанија са народносном основом. А Србе у Хрватској денунцираше радикали тим, да су *самосталци* као *велеиздајници* допали тамнице, а радикали су *лојалне* хазафије, које није заболела глава. А ми кажемо: наравно, јер су били савезници Павла Рауха. —

Чудновата је та улога грофа Стевана Тисе поред грофа *Куена*. Наравно, Куен познаје народносне односе у Угарској, а Тиса је, као и његов покојни отац, стари мађарски повиниста, па *не признаје народносну странку*. Ако Тиса узима уплива при изборима, он ће ићи за тим, да се *народносним кандидатима ставе на супрот владини кандидати*. И гу онда долази једна чудновата појава. Иако се Тиса у свом арадском говору *окомио* на српске радикале, они ипак могу рачунати са Тисом. Ако *управни апарат* буде радио против народносних кандидата, *ово ће и нехотице при изборима доћи у користи радикалима*. С једне ће стране Јуштовци радити за радикале, а с друге ће стране управни апарат, радећи против народносних кандидата, радити и нехотице за радикале. Надати се, да ће Куен знати обавестити Тису, каква би у том лежала иронија! —

Мађарске шовинисте мрзе и мртвога Луегера. Не могу да поднесу, што је цар краљ учинио последњу почаст бечком градском начеонику, те био при његову погребу. Но крајње је огорчење произвело, кад се овде дозвале појединости Луегерова погреба. Требао је наиме говорити при погребу познати Румун др. Аурел *Поповић*, који је пре више година оставио Угарску, па живи у Букурешту, а долази често у Беч. Писао је многе чланке и књиге против Мађара. Он је аранжирао, да су Румуни у лепом *сељачком румунском оделу ишли иоред кола, која су била пуна румунских жалобних венаца*. Мађарски државници у Бечу употребили су сав свој уплив, само да др. Поповић *не говори*. Видело се при погребу, да је министар спољашњих послова гроф *Ерентал* приступио цару-краљу и нешто му шапнуо, а краљ главом одобрио. Услед тога оде гроф Ерентал заменику градског наченика, а овај Поповићу па га замоли, да *не говори*. Услед тога *изостане* Поповићев говор. Али зато после погреба бечко градско веће позове Поповића и Румуне на сјајну *вечеру*, односно *даћу*.

О томе ће у понедељник у последњој саборској седници познати посланик *Ходи*, који је увек упадао у реч великокикиндском посланику, интерпелисати грофа Куена. И иначе обећаје та седница да ће бити врло бурна.

Испод Велебита.

(Глас из Хрватске).

Иза двогодишњег пашовања палога намет бана барона Павла Рауха по Хрватској, наступили су у нас овде мирнији, слободнији дани. Сада тек након његова одступа видимо, какову је пустош тај бив. иначе изравни франковац, иза себе оставио. Две године његова апсолутистичког владања, без контроле и без сабора, достајале су, да све темеље правне државе расточи, тако рећи т у м б е окрене. Под његовим режимом наступила је права страховлада, којој нема примера у просветљеној Европи.

Корупција, удешена одозгор, једва се дочекала од оних ситних и малених људи одоздо, да могу спровађати растворни рад свог шефа бана у свим гранама јавне државне управе. Ишло се још и даље, пак се је, на жалост, и сама с у д б е н о с т ставила у службу тог бана тиранина, како се то јасно увидело из т. зв. „велеиздајничког“ процеса, вођеног недавно у Загребу противу целог српства у монархији, која ће дакако свршити правим европским скандалом по бивши режим у Хрватској.

Од тог Раух-франковског зулума највише је у Хрватској патио српски народ, који није нашао нигде заштите; напротив био је по милој вољи гоњен од властодржаца као она дивља звер у шуми. Кад би се ко од нас запитао, шта смо такова учинили или скривили, да нас тако ужасно гоне и они велики одозго и они ситни мали одоздо, одговор би био увек један те исти: крви смо, што смо се једном већ и ми политички организовали, као народ и као људе, окупив се у једну странку и то српску самосталну странку, која је свој политички и економски програм јавно на увид ставила сваком човеку.

Програм српске самосталне странке је отворена књига; он in politicis у целости признаје и прихваћа

ЛИСТАК.

Стијепо Прокопов:

ЂАЧЕ ПРИЧА.

(Наставак.)

Мало сједим на банку или на клупи; мало ходам по соби и тако мислим на татара. Не да ми се нешто да будем на миру. Изађем у авлију. Одао сам по њој, завиривао, загледао којекуда, а само мислим на татара, па на татара. Одем и у коњску шталу и дуго сам гледао на оно мјесто, ђе стоји татар. Дошло ми нешто жао. Сиромах татар! Само је вукао и вукао. И у зору рано и у вече касно. Све нам је он порадио. И поорао и подрљао и свезао и накукао дрва. А зашто? За оно мало, што поједе. А шта је јео? Шта? Кукуруза је добио само док траје шљетака, а зоби само уз возидбу. Ето, шта је коњ! Ради и ради . . . хајд бар га нису гукли, као комшија Ђока што туче своје. Није му доста, што исијече коњу канџијом, већ још окрене држаљицу па овим дебљим крајем туче, ђе довати. Горе туче сиромашно марвинче, него Цигани.

Изађем из штале и одем у баштчу. Ходао сам по баштчи и по гувну тамо амо, као да нешто тражим. Вратим се опет у авлију и ваједаред ми се учини, као да сам чуо, да коњ зарза. Отворим врата на баштчи и видим, ђе Бошко трчи са сокака, да отвори капију. И збиља! Татар опет зарза и утрка у авлију. Оде управо пред шталу и поче копати предњом ногом. За њим дође и Станко и пусти га у шталу. Озној̂ио се Станко, колико је трчао, и не може да говори, колико дише. Каже, морао је трчати за татаром и шибати га, јер шта би било, да је опет легао ђе на путу. Озној̂ио се и татар. Полијепила се длака по њему. Сав је кољав, како се ваљао на орању. Пуне су му и очи земље, па дошао нешто као ћорав. Чим уђе у шталу, таки оде на своје мјесто и поче предњом ногом копати. Копа, копа, па се ваједаред спусти и поче се ваљати. Тако се — каже Станко — и на њиви непрестано мучио. Жалост је то, гледати кљусе, како се пати, а не можеш му помоћи. Ух, сиромах татар!

За мало па дође и диједе с тетком и с Илијом на колих. Чим с кола, таки сва тројица у шталу. Тетак узе канџију од Станка и швићну њом неколико пута татара, да се дигне. Татар се дође, а тетак га узе за улар, скочи у валов и пребаци улар преко јасала. Повуче неколико пута и кад подиже главу татарову, колико је ћио онда свеза улар. Заиска од диједе она срчета и помијешта зејтин с раквјом па поче сипати коњу у уста. Мало је само сасуо у уста, а оно друго на ноздрве. Кад је све сасуо, мало причека, док татар прогута. Онда одвеза улар.

— Но, сад ће бити добро! рече Илија. Сад ће матерница стати.

— Каква матерница? осијече се тетак.

— Онда је грижа, али и то мора стати! опет ће Илија.

Тетак и не слуша, већ само маше главом и говори.

— Само да нисте дали, да се ваља. Не допада ми се, што он стражње ноге онако увија. Дед сламе! Треба га трти!

Тетак стаде с једне стране а Станко с друге стране и почеше трти татара сламом. Татар само што копа.

— Дедер ти замочи у воду какви чаршав, па ћемо метати облоге! рече Илија мом диједи.

— А немој говорити као дијете! љутито ће тетак. Шта ће ту облог? Кад марвинчету дркће сва кожа, кад му је зима, онда је грозница, онда ће добити тифус, онда се међу облози.

— Па мислим, да се проба и то. Доста сте га рајбовали! каже Илија.

Мени нешто дошло криво на тог Илију. Увијек се хвали, да он зна помоћи сваком марвинчету, да зна и марвинчету и чељадету богу или

државноправну погодбу т. зв. нагоду, склопљену г. 1868 на равноправној подлози између краљевине Угарске с једне стране и краљевине Хрватске с друге стране. Та нагода задобила је и санкцију највишег уставног фактора у држави. Ну српска самостална странка, прихватив нагодбу као исходиште свог даљњег државотворног деловања, тражи подједно, да се она у свој целости и извршује.

Дабогме да при томе не може она уз најбољу вољу да призна и одобри све неправде и повреде, које угарске владе и странке самовољно на тој нагодби починише на штету Хрватске за ових пролих тридесет и више година.

На темељу законском, који је означен у самој нагоди, тражи српска самостална странка као и остале коалицијоне странке у Хрватској, и ревизију нагоде, дакле — јамства, како би се једном за свагда могли заштитити тешко повређени политички и господарски интереси Хрватске, који се не би могли и надаље вређати и понипштавати на нашу голему штету.

О оном другом делу програма српске самосталне странке није ми сврха овде говорити; ради се наиме о чисто нацијоналним српским захтевима, које браћа Хрвати у сопственом свом добро схваћеном интересу морају једном за свагда решити по правди и правичности, како је то питање донекле већ решено у посестрими краљевини Далмацији и како се то исто питање има решити и у посестрими Босни, на темељу народне једнакости и равноправности.

Сад пуним правом питамо сваког човека у овој монархији, који објективно мисли, шта има на том програму протудржавног, нелојалног или чак антидинастичнога? Има нешто, што ово питање у велико заплеће, а то је потпуно непознавање прилика историјско-политичких и оних чисто нацијоналних на југу монархије са стране меродавних фактора, понаособ оних у Бечу. Најбољи доказ пружа томе т. зв. „велеиздајничка“ парница, вођена до недавна у Загребу, која је јасно осветлила целу збрку појмова у овој ствари. Гроф Ерентал у тој ствари није хтео примити истините информације са стране легалне већине хрватског сабора, нити од стране високог свећенства српско-православне цркве у Угарској и Хрватској. Не, он је информације, премда лажне, радо примао од стране загребачких франко-фуртимаша. Зато смо могли видети у овој жалосној парници и ту чињеницу, да је те невине Србе и девунцирао франковац. и судио франковац и против њих сведочио франковац.

Франко фуртимашка, то је наиме странка, која годинама и годинама денунцира, оптужује, мрзи, презире те изазиваље марни српски народ по Хрватској, по Босни и Херцеговини. Странка, која годинама и годинама порче и само битисање српског народа у оквиру хабсбуршке монархије. Тој франковачкој багри придружило се, жалибоже, од најновијег доба и римско свештенство, како то доказује њихово гласило „Хрватство“ у Загребу. Вођа им је свима арцибискуп др. Штадлер у Сарајеву. Зашто је то римокатоличко свећенство у претежној већини тако дубоко забраздило у овој ствари, није нам нити разумљиво нити јасно. Они су, канда, сасма заборавили на своједобно свемоћног кардинала и примаса римске цркве у Угарској Колоњића, који је кратко време иза доласка српског народа у Угарску и Хрватску, покушао све, да онемогући сваки даљни буди нацијонални, буди вјерски развитак надошлог српског народа у ове крајеве, што му на крају ипак није пошло за руком.

Српски народ успркос тог најјачег притиска одгора знао се већ тада истоме отети, успоставив своју самосталну, јединствену митрополију у обема државама, снабдев ју организацијом, која је у самој својој бити здрава, с тога вечна и непобедима. Уз своју народну цркву оснoвао је тада већ народ српски и своју народну школу, која га је јачала у свим његовим оправданим народним тежњама и особинама од онда па све до данас.

Из те православне цркве, из те српске народне школе је поникло много одличних и умних људи и Срба, заслужних по краља и домовину. Нашто онда тај братоубилачки рат? Зар не би било патријотичније, мудрије и корисније по саму Хрватску, кад би се и ти елементи придружили опћем нашем тешком раду на пољу подизања народне просвете, ширења народне самосвести, промицања народно економског организовања, за унапређење његове још данас слабе материјалне снаге, у сврху самоодржања на рођеној груди.

Не виде ли ти бедници франко-фуртимаши, како нас и Србе и Хрвате са свију страна окружују културно јачи, економски куд и камо боље организовани јаки и велики страни народи, а ми успркос света тога трећимо наше скупоцено време у разглабању којекаквих звучних политичких фраза, које немају никакове реалне подлоге. Ти франко-фуртимаши могли су штошта добра и корисна научити од сада већ преминулог дра Луегера, који се одлучно борио за нацијонална права својих Немаца, ал' је свагда радо признавао и права других народа у монархији, тако Словена у Аустрији, те Румуна и осталих народности у Угарској.

Пазите добро, франко фуртимаши, да и сада не покварите успешан рад и деловање хрватског сабора у Загребу, чије отворење омогућила вам је вама толико мрска, у истину пак и за народну ствар толико напаћена српско-хрватска коалиција. Српско-хрватска коалиција, као већина данашњег хрватског сабора, у споразуму са баном, не доноси народу само успоставу на дуго времена суспендованог устава у Хрватској, она донаша толико пута тражени и жељени проширени изборни ред, по којем ће одселе не 2% свеукупног пучанства, дакле једва 40—50.000 грађана вршити изборно право, већ ће то право у будуће вршити пет пута толико грађана, у укупном броју од какових 250 000 изборника.

Ми у овој изборној реформи видимо јачање наше политичке снаге, која у нашем добу онолико вреди, колико је фундирана на што широј социјалној подлози.

На концу мирне душе можемо устврдити, да од мирног и здравог развоја прилика у Хрватској зависи у велике и даљни васколики развитак ствари на југу све наше монархије. Са браћом Србима могуће је многа од тих питања макар уз знатне потешкоће ипак ближе њихову решењу привести, дочим без Срба и мимо Србе никада.

Ми се надамо, да ће Срби самосталци и овога пута на сабору у Загребу успркос српског називања и кварења сваког рада од стране франко-фуртимаша, те српских радикала, доказати своју политичку јаку спрему и вољу за уставан и делотворан рад. Доказаће поново, да су елеменат, који ствара, елеменат радиности, с којим се у монархији хоће и може свагда рачунати.

С тога идемо мирне душе и узвигнуте главе у сусрет свим даљним догађајима у Хрватској.

/с

Луегер.*)

— Значај његова рада. —

Бечки градоначелник др. Карл Луегер се преселио у вечност. Да човек има да забележи само тај догађај, брзо би био готов. Једна душа више избавила се тешке школе, која је земним животом наложена на све нас смртне, и отпочиње лепши део свог бића. Пријатељи и његови блиски имају право, да у тузи жале за његовим одласком, остали пак хришћани имају само да се помоле за милост божију, која је тако нужна свима нама, кад ступимо пред високи суд Творца.

Али смрт бечке градске поглавице није само један догађај, који завршује питевзиван плодотворан рад; он није само моменат за прошлост, већ баца велику и оштру сенку на будућност. Огуда и оне појаве, које су сувише истакнутог карактера, а да би се односиле само на оцену онога, који више није на овој земљи. Оне појаве дубоког поштовања и преданости, као и појаве страсне мржње не могу толико да се односе на личност др. Луегера, колико на ону идеју, чији је он био носилац. Да је у питању само личност Луегерова, било би с једне стране више простосрдачности и мање свечаности, а с друге стране мање страсти. По свему се види, да ту није само у питању Луегер, но и луегеријанизам.

У чему се састоји овај последњи, о томе је много писано у последње време, али држим, да није главно истакнуто. Један виде у њему олицетворење Беча, други опет хришћанства, трећи јудофобства и непријатељства против Мађара, а његови непријатељи у мађарској штампи старају се, да га омаловаже тврдећи, да није имао у опште идеја, да је био просто жонглер речи и вашарски акробат за светину. Кад би заиста тако било, не би се могла објаснити она силна, до сада нечувена власт, коју је успео захватити не само у бечком народу. Јер ако народне масе и воле жонглере, то само ради своје забаве, оне се њима веселе и тапшу им, али им не следују, не признају их својом вођама. То омаловажавање Луегера већином од стране мађарских листова је тим смешније, што сав аустријски царски дом са седим монархом на челу па и немачки цар изражавају признање величини покојног Луегера на тако остентативан начин, а они су ваљда квалифициранији да пресуде политички значај и величину једног човека, но поједини пештански новинари.

У чему се састоји тај луегеријанизам, који се тако свечано слави у Бечу у исти мах, када се тако искрено оплакује покојни Луегер? Последњи је доцета оставио политички тестамент, али тај документ не изражава доста јасно основу идеја политичког живота и деловања дра Луегера или боље рећи: у њему се слабо дотакнуо простим речима, као што је он то увек чинио, оне велике мисли, којој је са таквим жаром и самопожртвовањем служио. Он није био академски човек, па се није ни трудио, да ју академски у свом тестаменту развије, а ваљада није ни морао, јер она већ живо пулзира у јавном мњењу Аустрије. Та идеја, коју је он створио или боље рећи: васкреса, то је аустријски народни патријотизам.

Аустрија је била једна земља, где се је патријотизам најдоцније пробудио. Дуго време су читаве њене провинције конспирирале са непријатељем, а да се онда у оно доба то није сматрало за какав велики грех. Тек — ваљда под утиском развитка идеје државништва (Staatlichkeit) у Француској, и у Аустрији се развио особити аустријски патријотизам, оличен у љубави и привржености према владалачком дому. Идеја аустријске отаџбине је била оличена у династији Хабсбург Лотришкој, као што је то изразио градоначелник једне моравске вароши Наполеону 1809. године, кад је рекао: „Nichts wird uns abwendig machen von unserem guten Kaiser Franz.“

Но дошла је велика револуција и народи Аустрије су ступили у борбу са династијом. Тиме је разрушена била стара основа аустријског патријотизма, а уједно се појавиле и опасности распада саме царевине, пошто су поједини народи почели да гледају своју срећу у комбинацијама изван округа монархије. Аустријски патријотизам је у то време управо нашао уточиште само у династији и елементима, који су јој директно били потчињени н. пр. у војсци. У самом народу се мало о њему опажало.

Заслуга је дра Луегера, што је створио или обновио осећај аустријског патријотизма и у народу. Наравно су и догађаји томе допринели, али он је метнуо осећај одушевљења у оно, што је разум већ нагађао. Народ у Аустрији је увидео током догађаја банкротство свих оних панацеја, за које се он против династије одушевљавао, а наиме банкротство парламентаризма. Он је увидео да је династија стожер државе, да све поједине странке и кор-

---

руку намјестити, кад се ипчати или пребије, а себи није могао помоћи. Шанта, једна се вуче. Ничега се додјети не ће, већ само говори. Шта он учи мог тетка? Диједо ми је казивао, да је тетак пшао три године са спахијским куршмитом па је од њега свашта научио. Ено прошлетос, кад вам се крава није могла отелити, да није дошао тетак и да ју није опростио, цркла би свједно као и Адина што је цркла.

Стојимо тако у штали и сви гледамо у татара, како се пати. Дошли сви наши с посла, па сви таки у шталу. Гледају и снебивају се. Нана обилази око татара и плаче.

— Није то ни матерница ни грижа! каже тетак диједи, већ му је то стао вјетар. Само да сте га могли сачувати, да се не ваља. Тако је још горе ускомјешао утробу.

— Е, сад што Бог да! каже диједо.

Однекуда дошла и баба Љуба у шталу и чим преко прага, погледа у коња и климну главом.

— Само да вам је откудгод саламуре! Нема ништа пречега од тога! рече диједи.

— Знам и ја — одговара тетак — да је саламура најбољи лијек, кад кљусету стане вјетар, али ђе је саламура! Нико још и не мисли клати.

— Тā да! Да је ма само по тегле! вели баба. Тиме смо ми нашем коњу помогли. И он је тако исто. Копа, копа, п'онда се ваља, ваља . . . а, те муке ваљда у свијету нема, што онда није сиромах наш путаљ препатио. Кажу: само не треба дати да се ваља, али ко ће га задржати! Шибај ти, колико оћеш! Кад њега почне нешто гристи у утроби, онда он мора лећи. Јесте ли му пробали дати зејтина?

— Јесмо! каже диједо.

Баба Љуба ућута. Сви ћутимо и гледимо, како татар час копа, копа, час опет легне, па се ваља, ваља. Устане па опет копа . . . и тако не зна, шта би од муке. Дуго смо стајали и гледали.

— Е, што му Бог да! рече диједо. Ајдемо вечерати!

(Свршиће се)

---

*) Доносимо ова расматрања уваженога руско-француског публицисте г. Поволњога, иако се с његовим конклузијама у свему не можемо сложити. — Ур. »Браника«.

порције и људи налазе код царске власти још највећу заштиту против партајних свирепства и партајног егоизма оних, који владају. Уједно се Аустрија у последње време силно развила. Још пре тридесет година 90% аустријског државног дуга лежало је у иноземству, сада остаје тамо само још 10%, а уједно и скоро сав мађарски државни дуг лежи у рукама аустријских капиталиста. Људи, који су још недавно гравитирали изван Аустрије, налазе, да им нигде не би тако добро било, као у тој земљи.

Поред свих тих разлога разума Луегер је умео да створи оно, што даје живот хладним аргументима, одушевљење. Данас су Аустријанци горди својом отаџбином и љубе своју династију, у којој виде главни стуб своје државе. Данас има код њих и воље за рад, за развитак и одушевљења за величину Аустрије и у том препорођају народа има главну заслугу Луегер. Он је био први, који је отворено на тај пут с тима идејама ступио и који је најрегстрајније и најречитије тај правац заступао. Зато и седи монарх царевине одаје свечано почаст ономе, који је у његову народу, у народним масама тако силно развио осећај љубави према отаџбини и пружио њеном владару могућност, да помоћу те нове силе развије величину своје државе, а тиме и благостање својих народа. Зато и цар Вилхелм, верни савезник цара Франца Јосифа, наређује свом бечком амбасадору, да га заступа у почасти оног, који има толике велике заслуге за ојачање његове савезнице.

А у томе лежи и европски значај Луегера и луегеризма, јер једна силна Аустрија у јеку свог развитка другојаче утиче на европску политику, но стара, болешљива. Једна од главних посљедица такове промене лежи у сазнању, да та монархија, опстанак које је признан тако нужним од свих пријатеља мира у Европи, има све изгледе за мирни, лепи развитак. А да нова сила нове Аустрије не ће донети опасности слабијима, у томе пружа Европи довољно гарантије како миљубивост Хабсбуршке династије, тако и концилијантност тог патријотизма, чији је био носилац Луегер, који је увек гледао да изгладе противности, а не да их експлоатише ради јефтине победе.

Друге стране његова деловања и његове личне особине су му задобиле општу љубав његових суграђана и страваца, који су га знали, али његов исторички значај лежи у заслузи, коју је стекао око аустријског патријотизма.

И. В. Повољни.

Земаљски устав (штатут) за Босну и Херцеговину.

САБОРСКИ ПОСЛОВНИ РЕД.

(Наставак.)

VIII. Интерпелације и питања.

§ 47. Посланици имају право управљати земаљској влади интерпелације.

Интерпелација мора бити писмено састављена и мора је потписати барем десет посланика.

Интерпелације треба предати предсједнику сабора, који ће их упутити земаљској влади.

Саборски предсједник одређује, да се интерпелације упишу у стенографијске извјештаје од ријечи до ријечи или у изводу, а да их не даје читати у сабору.

Земаљска влада може одговорити писмено или усмено или наведавши разлоге отклонити одговор у самој ствари. Писмени ће се одговори без прочитања уписати у записник.

Ни интерпелација нити одговор земаљске владе не могу бити предметом претресања.

§ 48. Саборскоме предсједнику може сваки посланик управљати питања усмено или писмено.

Усмена се питања могу стављати само на концу сједнице.

IX. Молбе (петиције).

§ 49. Сабор ће примати молбе само онда, кад их преда који од саборских чланова.

Саборски предсједник упућује предане молбе једноме одбору на извјештај и даје одборов извјештај о томе у сабору на претресање.

Безимених молби не смију посланици предавати.

X. Прописи о реду.

§ 50. Саборски предсједник може — вршећи своју дужност да се стара о одржању реда у сабору — у свако вријеме проговорити, и прекинувши говорника.

Говорници, које је саборски предсједник прекинуо, треба да стану у говору дотле, док није он свршио свога разлагања.

§ 51. Говорника, који се не држи предмета, за који је добио ријеч, позваће саборски предсједник на ствар.

Говорнику, који поред тога, што је три пута позван на ствар, не говори о предмету, одузеће се ријеч.

§ 52. Посланика, који вријеђа пристојност или морал (добре обичаје) или чије би изјаве нарушавале ред, позваће саборски предсједник на ред.

Говорнику, који буде позван на ред, може се одузети ријеч, које не смије више добити у истоме одсјеку расправе.

§ 53. Самосталне и друге писмено предане предлоге, интерпелације, молбе или остале списе, што су их предали посланици, одбациће саборски предсједник, ако има у њима штогод против пристојности или реда.

§ 54. Посланика, који би у сједничкој дворани или изван ње у саборској згради грубо смео мир или ред или би учинио изјаву или дјело против кривичног закона, може саборски предсједник на 24 сата искључити из сабора и из његових просторија.

Искључени посланик треба одмах да оде из саборске зграде. Опре ли се искључењу, даће га предсједник силом одстранити. Саборски предсједник може позвати власт, да помогне одстранити посланика.

Ако се то понови, има саборски предсједник право, да дотичнога посланика искључи на 14 дана из сабора и из његових просторија. Почини ли исти посланик — поред претходних мјера саборскога предсједника — још даље коју од горе поменутих неуредности, може га из сабора и из његових просторија искључити или саборски предсједник поновно на 14 дана или на његов предлог сабор закључком на цијело вријеме, док траје засједање.

Такав предлог на искључење за цијело вријеме, док траје засједање, мора саборски предсједник ставити најкасније у првој сједници иза догађаја, на којему се оснива предлог, на што одлучује сабор одмах и без расправе.

Искључени посланик не добива за вријеме искључења никакве дневнице.

Буде ли сабор одложен или засједање закључено, губи искључење своју снагу.

(Наставиће се)

Политички преглед.

— **Др. Тресић-Павичић о босанском уставу.** У прошлу среду држао је хрватски народни заступник за Далмацију др. Анте Тресић Павичић у бечком парламенту говор о систематском економском запуштавању Далмације од стране власти. Том приликом рекао је о босанско-херцеговачком „уставу“ ово:

„А јер чак и Турска има устав, морало се барем из стида пред цивилизованим светом и Босни дати тобожњи устав. О том ћу само мало проговорити. Довољно је споменути, да припадницима Босне и Херцеговине није допуштено право, да вијећају о прагматичким пословима. Босна и Херцеговина не ће бити заступане у делегацијама; оне дакле имаду мање права, него најмања аустријска покрајина. Оне ће морати да доприносе свој новац за војску, за све заједничке послове, да их не ће нико питати, нити ће оне знати, у којој висини. Не ће моћи да одлуче о градњи најважнијих железница на своме територију и не ће имати права, да барем саодлучују о установљењу тарифа. Није им дано право, да искажу своје мњење о трговачким уговорима. Босански ће заступници додуше уживати личну неповредивост, али ће државни одветник моћи по вољи пленити њихове говоре. То је слобода штампе и говора, коју им доноси толико слављени „устав“! Али што овом уставу даје харлекинску капу, то је, што је ускраћено право тајне писама. Та у бечком земаљском судишту доказало се и то правим документима, да тим »велеиздајницима« не ваља веровати. Каквих све завера не би могли учинити против државе ти гласовити хајдуци, кад се не би по вољи могла да отворе њихова писма! Признаје ли дакле држава, да је управа анектираних земаља била такова, да се тамо треба увек бојати завера и револуција?

Одговор на то дужни су још увек хрватском и српском народу људи, који воде монархију, а ми ћемо их на то подсетити сваком згодом. Доста о том.“

— **Војнички терети.** Бечки лист »Цајт« доноси подробан исказ о ванредним потребама кредита за војску. Те потребе биле би ове: 1.) Ванредан трошак за оружање и спрему 1909. године **124 милијона Круна** 2.) Од иноземских заплета амо потрошили су на даљу опрему војске **110 милијона Круна**. 3.) За обнову артиљеријског материјала треба **23 милијона Круна**. Према том је цела ванредна потреба војске **257 милијона Круна**, од чега би према сразмеру квоте Угарска имала платити 94 милијона Круна.

„Мађар Тудошито“ вели, да су то само нагађања. Видећемо!

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 5. марта 1910.

— **Жалосна статистика.** Жалосна је то појава, да српски народ, та — како и братски нам »Доњоземски Словак« вели — знаменита, прошлошћу својом, својим народним карактером, самосвешћу својом тако истакнута грана Словенства, у Угарској **бројно опада**.

Ево жалосне статистике тога опадања нашег баш у срцу угарскога Српства, у Новом Саду.

Године 1909. родило се је у Новом Саду 332 српска детета, а умрло је Срба у прошлој години у нашој вароши 366. Српских бракова склопљено је било год. 1909. свега 88, а то је на 10.000 овдашњег српског становништва врло мало.

У нашој јавности је доста писано о узроцима ове жалосне појаве али мртво слово не лепи се за наш народ. Живом речи пак нико народу не говори о овом нашем народном злу, него народ мора да слуша по зборовима Јашине манзафларије о „оном, што је у фуруни“, о „о жени са два мужа“, о „варјачи“, радикалски докторчићи гњаве наш народ предавањима о грамофону и разним глупостима, а не одучавају га од злих навика, које га конабе. А зар мари Јаша и његова тевабија, што српског народа нестаје? Та што је мање Срба, тим је већа заслуга застава шких опсенара пред њиховим србождерским савезницима

— **V. домаћи концерат Бајићеве музичке школе** биће прексутра, у недељу, после подне у 4 сата, у свечаној дворници хотела Јелисавете. Из љубави према музичком образовању омладине суделовање на том концерту: гђа Вида Вулко-Варађанин, гђа М. Јуба, гђца Бетика Соргерова, гђца Зора Вучетићева, гђца Е. Палмајева, г. др. Ђура Трифковић и г. Емил Сакс. Улазак за ученике музичке школе, њихове родитеље и оне, који се пријаве управи и суделовачима, бесплатан.

— **Опасни провалници у Гргуревцима.** 2. о. м., око 2 сата ноћу дођоше двојица до куће општинског бележника Јована Антоновића у Гргуревцима и хтедоше у подрум провалити. У тај час изађе у двориште суседне оружничке постаје заповедник Јосиф Јамбрек и преко плота опази, како се ова двојица шуњају око подрумских врата, па повикне, шта ту раде, и да стану и да се предаду. На тај повик дадоше се она двојица у бег, али постајеводник онако, како је био у кошуљи и гаћама и бос, брзо скочи у собу, узме пушку, метне патроне у њу, прескочи тарабу и потрчи за лоповима. Кад су лопови видели, да им је прогонитељ у близини, опали један од њих хитац из револвера на водника, но срећом није га погодио. На то водник испали из пушке два хитца у зрак и лопови стадоше и предадоше се. То су били познати провалници Милош Зарин и син му Стева, који је из револвера пуцао. Код њих су нађена три кључа и цак за ствари, у којем су наканили из Антоновићева подрума однети плен. Тај дан се је Антоновић налазио у Новом Саду. Провалници су предани кр. државном одветништву.

— **»Културтрегерство« у Босни.** Војници бјељинскога гарнизона су у претпрошлу недељу напали мирни народ, који се веселио. Ствар је — како сарајевској »Српској Ријечи« пишу из Бјељине — у овом: Тамошњи један гостионичар славио је неко веселье. Док су се у његовој кући веселили гости и званице, упадну у механу три улана и затраже пића. Гостионичар им рече, да он тај дан не продаје пића, али их он понуди, да их части једном литром вина, што они примише. Ту су сад почели вређати госте и чак су напали на гостионичареву мајку. Тешком муком успело је једном пешадиском нареднику, да их изведе напоље. Но напољу се сада скупи читава маса војника и пођу на гостионичареву кућу. Ту су лупали сабљама по вратима. Гости, који су били унутра, почеше бежати, а исто тако поче се склањати и свет, који је стајао код кола, што је играло пред црквом. Кад су неки од кола опоменули војнике, да не чине нереда, почеше се они бацати камењем на искупљену гомилу света. Преплашени свет поче бежати, а војници сипаху за њим читаву кишу камења и цигаља. После једног сата дошла је војничка патрола, која се такође није према свету лепо понашала. Истом у вече око 8 сати, кад је дошла жандарска патрола, повраћен је ред и мир. Грађанство је предало притужбу на земаљску владу. — Тако бесна солдатеска шири „културу“ аустријску у анектираним земљама!

— **Демонстрације при соколском слету.** Загребачким листовима пишу из Дубровника: У суботу у вече требало је српско гимнастичко друштво »Душан Силни« први пут да ступи пред јавност. Велики су плакати објавили, да ће Српски Соколи корпоративно ићи до зграде друштва »Слоге“, где је ваљало да се одржи вежба. На ту вежбу је Српски Соко позвао био и италијанско гимнастичко друштво »Forza e coraggio«. Велик део Срба осудио је тај позив те капелник српске капеле није допустио, да музика суделује. Но још су већма били огорчени Хрвати те се могло бојати, да ће доћи до озбиљних сукоба. С тога власт забрани Српском Соколу сваки корпоративан излаз те су Соколи у малим групама пошли на вежбу. На улици су били силни Хрвати, који су грдили Српске Соколе. Исто су тако демонстровали и против Талијанаца. Многи су ухапшени. Пред зградом »Слоге« стојали су жандарми. Демонстрације су више биле управљене против Талијанаца, него против Срба.

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Борба због једне Туркиње.** Због познатог случаја у Рушчуку ђаци су и у Софији начинили нереде, тако да је три пешадијска пука морало успоставити ред. Пред краљевским двором су урнебесно викали и звиждали. Било је више сукоба између демонстраната и војске те су многи рањени. У Варни је било сличних изгреда.

— **Аласканско благо.** Ледену Аласку у Северној Америци чека велика будућност, али не због злата, по коме се прочула и којим је намамила хиљаде њих, већ због црног угља, још неоткованог. У угљеним пољима Аласке, по процени геолошког надлештва, лежи наслагано преко петнаест билиона тона угља и одатле се угљем може подмиривати сва пацифичка обала. У американском сенату је поднесен законски предлог, којим се та земља задржава за Сјед. Државе и којим се прописује, како ће се издавати под закуп. Бил је упућен одбору за државне

земље. Створен је био Морган-Гугенхајмов синдикат за експлоатисање аласканских утљених поља, али сад му се измакла концесија, јер тако мастан залогај, где вредност једног поља само износи 900.000 000 долара, Чика Сем не пушта више онима, који помоћу милиона гомилају милионе и милионе за себе, не пушта земље, где су слојеви железне руде пуштени у руке приватне експлоатације, које су за себе од силног профита нагомилале највеће гомиле милиона долара, каквих није било, од кад је света. Да је поступљено овако, како ће се сад поступити у Аласки, држава би их контролирала, државни трошкови далеко би дохотцима били превазиђени, а експлоататори не би претерану добит вукли, него колико је разложно. Према горњем законском предлогу акар земље у Аласки издаваће се за 10 долара.

НОВИЈЕ.

Загреб, 4. марта. Српски патријарх Лукијан Богдановић стигао је овамо поводом сутрашњег отварања сабора заједно за епископима Мирионом Николићем и Михаилом Грујићем. На станици је патријарха и епископе дочекао и поздравио председник српске црквене општине др. Паја Теодоровић са парохом Амвросијем Павловићем и осталим свештенством. Патријарх ће посетити бана и остале високодостојнике.

Цариград, 4. марта. Воде се преговори о том, да енглески краљ Едвард VII. дође у походе султану.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву »БРАНИКА«

Стање у Угарској.

Будимпешта, 5. марта. Народносна странка ће у недељу одржати своју конференцију.

Неистине о раздору између Тисе и Куена.

Будимпешта, 5. марта. На надлежном месту означују као неосноване гласове о неким озбиљним несугласицама између Тисе и Куена. Куен у изборној реформи има, истина, много либералније погледе од Тисе, али њихова становишта ће се тек после избора разбистрити, те ће се или склопити компромис, или ће се Куен од Тисе одвојити. Све дотле нема разлога за расцеп. При састављању странке рада обојица иду напред једнодушно, а решење о изборној реформи уступиће новом сабору.

Отварање хрватског сабора.

Загреб, 5. марта. Данас ће у саборску седницу отворене заст. Гравмо Барчић као председник по старешинству. Др. Медаковић се по свој прилици не ће примити председништва, на што ће за председника бити изабран др. Мажуранић.

Франковци показују неку ратоборност; нарочито хоће да се боре против владине изборне реформе, за коју веле, да „угрожава“ хрватски живаљ.

Хришћанско социјална странка у Аустрији.

Беч, 5. марта. За председника хришћанско социјалне странке изабран је др. Гесман. Овај рече, да противници хоће да распуде хришћанске социјале и зато ови треба чврсто да се уједине.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
За уредништво одговара: Тоша Грујић

ОГЛАСИ.

ВИНОГРАД

свој у Илоку желим продати.

У Грку, 23. фебруара 1910.

ЈОВАН КОЗОБАРИЋ
99 5—5 парох.

ПРОМЕСЕ

Потиско Сегединских срећака

ГЛАВНИ ЗГОДИТАК
180.000 К.

5 згодитака по 2000 К и 4394 згодитака по 240 К.

Жребање 1. априла о. г.

ЦЕНА 8·— К.

Срећке XXVIII. кр. уг. државне лутрије
Главни згодитак
К 150.000

1 згодитак по К 20.000·—, 1 згодитак по К 10.000·—, 1 згодитак по К 5000·—, 5 згодитака по К 2000·—, 10 згодитака по К 1.000·—, 150 згодитака по К 100·—, 300 згодитака по К 50·—, 1500 згодитака по К 20·—, 10 000 згодитака до К 10.—

Жребање 30. јуна о. г.

ЦЕНА К 4·—

издаје
МЕЊАЧНИЦА
ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА
у Новом Саду.

41 29—

*) Поштом шаљемо промесе само кад нам се новац унапред пошаље заједно са 35 пот за поштарину.

ЕЛЕМЕНТАРНО ОСИГУРАЧКО ДЕОНИЧАРСКО ДРУШТВО,

које су г. 1897. фабриканти и обртници основали,

У НОВОМ САДУ

устројило је главно заступство код

банкарске фирме

КЕЛЕРМАНА И ШПИЦЕРА.

Друштво прима: осигурања, која се односе на случајеве пожара, несреће, јамства, провале, преноса, даље за случај да мањкају или опадну у вредности коњи за приплод, за утрку, за параду и тегленье. — Основна главница 4,000.000 Круна, осигурачки фондови 15,354.994·08 Круна. 120 1-1

Примам на машини
штрикање и потштрикавање
ЧАРАПА
по умереној цени.
Ј. Пандуровић,
2 16-100 Кошутова улица бр. 25. врата 9.

Објава офертуалне дражбе.

Према одлуци Управног Одбора Матице Српске од 4. (17.) децембра 1909. г. бр. 292/У.О. ставља се до општег знања, да ће се услед закључка овогодишње главне скупштине матичине, задужбини Марије Трандафилке припадајућа кућа у хлебарској улици под бројем 19, путем офертуалне дражбе са закљученим роком до 19. марта (1. априла) о. г. продавати. Позивају се дакле сви они, који су ради при тој продаји као купци учествовати, да своје односне понуде Управном Одбору Матице Српске најдуже до 19. марта (1. априла) о. г. у запечаћеном писму поднесу.

У смислу закључка главне скупштине матичине, донесеног 13. септембра 1909. године под бројем 11/Г.С. — кућа се испод 40.000 круна не може продати.

Даљи услови су ови:

1) Купци су дужни при предаји своје писмене понуде уједно и пиш-мавлук у суми од 4000 К у благајну матичину положити.

2) Куповнина има се управи Матице Српске уплатити у 3 једнака оброка. Први део на 15 дана после званичног саопштења Управног Одбора о примљеном оферту од стране дотичног купца. Други оброк на два месеца после тога. А трећи оброк на следећа 2 месеца, односно на 4 месеца, рачунајући од првог оброка.

3) После исплате целокупне куповнине кућа ће се на име купца као својина грунтовно преписати. Али у посед ступиће купац 1. новембра 1910. године. Но и дотле има права, почевши од дана исплате последње рате користи купљене куће прибирати. Ако купац не би постављеним условима задоста учинио, власна је Матица Српска о његову трошку нову офертуалну дражбу расписати и на његову штету купљени реалитет другоме продати.

4) Све трошкове око преписа, као и преносну перцентуалну арастојбу, има једино купац сносити.

Из седнице Управног Одбора Матице Српске, држане у Новом Саду 4. (17.) децембра 1909.

Економски Одбор
Матице Српске.
110 3—3

ТРАЖИМ ЗА МОЈ

ВЕЛИКИ ХОТЕЛ

у

СТ. ПАЗОВИ

добра гостијоничара.

Никола Петровић
101 5 6 у Ст. Пазови.

За моју шпецерајску и гвожђарску радњу у Н. Саду потребујем једног млађег

ПОМОЋНИКА

који говори српски, мађарски и немачки. Ступање одма или кроз 14 дана.

167 3—3 **Н. Панаотовић.**

Кројачка радња свештеничког одела и црквени утвари
СТЕВЕ ПИСАРЕВИЋА НОВИ САД.
потребује још стално **два кројачка помоћника**
првенство имају они који су већ у таким радњама радили
примају се добри цивилни кројачки спомоћници.
Ступање одмах
87 6 6

ШТАМПАРИЈА
ДЕОНИЧАРСКОГ ДРУШТВА „БРАНИКА“
У НОВОМ САДУ

Основ. 1904. г. Основ. 1904. г.

знатно је проширена са новим брзотисцима, великим избором слова, модерних орнамената и шара — препоручује се п. н. публици у месту и околини за израду

сваковрсних штампарских послова

који се израђују у духу савремене модерне технике по најумеренијој цени.

ПАРФИМЕРИЈА
ИВАНА Ј. СТОЈКОВИЋА, НОВИ САД
Кошут Лајошева ул. бр. 25. у дворишту у Фотогр. атељеу.

Препоручује фина парфима, сапуна, средства за неговање и полепшавање лица, руку, косе и зуба, као и прибор за тоалету; хигијенских справа и завоја, једино заступство фотографских апарата и прибора за г. г. аматере, знамените пуће »Kodak«, све по најнижој цени. — Парфима за ускрснји понедељак. — Најзгоднији ускрснји поклони. 106 6—

Власник и издавалац: деоничарско друштво »Браник«.
Штампарија деоничарског друштва »Браника«.